

Jumalateenistus Nõos P, 17.03.24 kell 11.00, *Judica*

Lektsioonid: 1Pt 2:4–10; Mk 12:1–12

Pihikõne: Lk 18:8

Jutlus: Js 29:13–16

Laulud: 203 (1–3); 81 (1–3, 4); 97 (1–4); 303 (1–5)

Ja Issand ütleb: Kuna see rahvas ligineb mulle suuga ja austab mind huultega, aga ta süda on minust kaugel ja nende kartus minu ees on ainult päritud inimlik käsk, siis vaata, ma teen sellele rahvale veel imet – imelikul ja kummalisel viisil: tema tarkade tarkus kaob ja tema arukate arukus peidetakse. Häda neile, kes oma nõu Issanda eest sügavale ära peidavad, kelle teod sünnivad pimedas ja kes ütlevad: „Kes meid näeb? Kes meid tunneb?” Oh teie põikpäisust! Kas peetakse savi võrdseks potissepaga, kas ütleb töö oma tegijale: „Tema ei ole mind teinud!” või ütleb kuju oma voolijale: „Tema ei oska midagi!”?

Tänane kirjakoht näib väljendavat lõhet Looja ja loodu, Jumala ja inimese vahel.

Meie kirjakoht eelneva peatükis, Js 28:29 on öeldud: Issanda „nõu on imeline ja tema tarkus suur“. Meie kirjakoht aga, Js 29:15 ütleb prohvet: „Häda neile, kes oma nõu Issanda eest sügavale ära peidavad, kelle teod sünnivad pimedas ja kes ütlevad: „Kes meid näeb? Kes meid tunneb?“

Niisiis on siin konfliktis Jumala nõu ja inimese nõu. Inimene arvab, et tema nõu käib mingil Jumala nõust erineval tasandil, et Jumal seda ei näe ega tunne. Ega tunne selle vastu ka huvi.

Siin tekib mul millegipärast seos kolme suhtumisega Jumalasse, mis iseloomustavad ka tänapäevainimesi.

Esimene neist on 17.–18. sajandi valgustusajastul levinud deism, mille kohaselt Jumal on küll maailma loonud, kuid ei sekku selle toimimisse olevikus. Sellist suhtumist on nimetatud ka jumalaeituse leebemaks vormiks. Võib-olla mõtleb deist umbes nii: olgu, püüdkem küll olla solidaarsed usklikega, kes usuvad maailma olevat loodud Jumala poolt, kuid seda, et too maailma loonud Jumal nüüd ka meie tegusid ja mõtteid kuidagi mõjutab, me küll ei usu.

Samuti võib deism tähendada seisukohta, et õige religioon on „loomulik religioon“, mis tuleneb inimloomusest ja inimloomusest ning millel pole pistmist ametlike kiriklike institutsioonidega.

Meie ajastu õhtumaal näib deism väljenduvat nt selles, et kiriklike institutsioonide üldiselt ei usaldada. Eestis on selle kõige ilmekamaks näiteks suurema osa aastast suhteliselt tühjana püsivad kirikud, mis täituvad ainult jõululaupäeval. Küllap on see nii seepärast, et jõulud näivad inimestele olevat kirikust midagi enamat: seotud rahvakommete, lapsepõlvemälestuste ja kingitustega.

Samas ei lähe selline suhtumine jõuludesse jällegi deismiga hästi kokku, sest deism üldiselt eitab müstikat, imesid ja ilmutust ning põhjendab religiooni mõistuse, looduseaduste ja moraali kaudu.

Deismi püüdele mõista religioonile mõistuse, looduseaduste ja moraali kaudu näib aga lähenevat meie Eesti haridussüsteemi arusaam religioonist. Seda võiks koolis õpetada usundiõpetusena, mis ei saa toimida ajupesuna, peab jääma mõistuse raamesse ning aitab noorsugu orienteeruda moraali ja eetika valdkonnas. Praegune algatus EELK-lt muuta koolides usundiõpetus kohustuslikuks püüab just seda ühiskonnas nii enam-vähem aktsepteeritavat hoiakut ära kasutada. Kuid EELK algatus on pälvinud ka kirikusisest kriitikat, seetõttu, et see näib liiga deistlik: selle raames ei saa käsitleda Jumalat meie ellu sekkuva Issandana.

Teine suhtumine Jumalasse, mis meie kirjakoht läbi kumab, on agnostitsism: seisukoht, mille järgi ei saa usulisi väiteid hinnata tõesteks või vääradeks sel lihtsal põhjusel, et me ei saa seda tõestada. Kuidas me saame öelda, et Jumal on olemas, kui me pole teda näinud? Kuidas me saame öelda, et Jumal on maailma loonud, kui me ei saa seda kuidagi tõestada? Agnostitsism pole Jumala eitamine, vaid pigem Jumalast mitte teada tahtmine. Seda seisukohta väljendab meie kirjakoht minu arvates ilmekalt viimane salm, Js 29:16: „Oh teie põikpäisust! Kas peetakse savi võrdseks potissepaga, kas ütleb töö oma tegijale: „Tema ei ole mind teinud!” või ütleb kuju oma voolijale: „Tema ei oska midagi!”?

Agnostik, nagu öeldud, ei taha Jumalast midagi teada ja arvab, et ta võib maailma kujundada oma

tahtmise järgi. Paremal juhul nt hariduse kaudu. Kui kõigile inimestele anda võimalikult palju kooliharidust, siis suudavad rahvad oma riike paremini valitseda ja ühtlasi paremini üksteisega koos eksisteerida. Halvemal juhul kujundab agnostik maailma vägivalla kaudu: kas loodust ümber kujundades või inimesi hävitades selleks, et kellelgi oleks lihtsam ja mugavam elada.

Jumal aga vaatab seda pealt ja paremal juhul naerab. Nagu on öeldud Ps 2:4: „Kes taevas istub, naerab; Issand pilkab neid.“ Halvemal juhul aga Jumal karistab agnostikuid. Nagu on öeldud Ps 2:5: „Oma vihas ta kõneleb siis nendega ja oma raevus ta teeb neile hirmu.“ Kriisid meie elus ongi võib-olla Jumala vastus agnostikuile: te arvate, et olete ise loojad, kuid tegelikult loon ja hävitan teid mina, Issand.

(Ei saa siinkohal jätta märkimata, et eesti keele rikkuse tõttu saab ka sõnadega mängida ja ütleda: inimesel ja Jumalal pole mitte erinev nõu, vaid inimene ise on Jumala nõu!)

Kolmas suhtumine Jumalasse, mida meie kirjakoht näib esitavat, on teism: usk transtsendentsesse (inimese kogemust ületavasse) Jumalasse, kes on maailma loonud ja juhib kõike selles toimuvat. See on siis Piiblit oma pühaks raamatuks pidavate usklikte suhtumine, olgu nad siis judaistid või kristlased. See on ka kristliku kiriku suhtumine.

Võiks siis arvata, et see kolmas suhtumine on kolmest kirjeldatust Jumala seisukohast kõige õigem. Võib-olla. Kuid kas ka Jumalale kõige meelepärasem? Sellele küsimusele vastavadki minu meelest meie kirjakohta esimesed kaks salmi, Js 29:13j: „Ja Issand ütleb: Kuna see rahvas ligineb mulle suuga ja austab mind huultega, aga ta süda on minust kaugel ja nende kartus minu ees on ainult päritud inimlik käsk, siis vaata, ma teen sellele rahvale veel imet – imelikul ja kummalisel viisil: tema tarkade tarkus kaob ja tema arukate arukus peidetakse.“

Neid kahte salmi on mõjukalt kasutatud UT-s. Jeesus ütleb Mk 7:6j teda Moosese seadustega kiusavaile variseridele ja kirjatundjaile: „Kui hästi on teist, silmakirjatsejatest, ennustanud Jesaja, nõnda nagu on kirjutatud: „See rahvas austab mind huultega, nende süda on aga minust kaugel. Ilmaaegu nad teenivad mind, õpetades õpetusena inimeste käskimisi.“

Seega ei tee õigesti need, kes arvavad, et Jumal on andnud inimestele teadmise endast ja viisi, kuidas teda tuleb austada. Järgides seda teadmist ja viisi, on siis nende arvates võimalik Jumala loodud maailmas rahulikult elada. Ps 15:4 järgi võivad Issanda pühal mäel elada need, „kelle silmis on jumalatud põlatavad, aga auväärt need, kes Issandat kardavad“. Küllap olidki mainitud variserid ja kirjatundjad sellised inimesed. Ent Jeesus heidab neile siiski ette seda, et nende süda on Jumalast kaugel. Jumal on nende jaoks igapäevane reaalsus, kuid nad ei armasta Jumalat.

1Jh 5:3 on öeldud: „See ongi Jumala armastamine, et me peame tema käske, ja tema käsud ei ole rasked.“ Kas ei aja see segadusse? Kas saab siis korraga Jumala käske pidada, ja veel hõlpsasti, ning samas Jumalat armastada?

Kui vaadata hoolikalt seda, mida Jeesus variseridele ja kirjatundjaile prohvet Jesaja toel ütleb, siis on see just etteheide, et nad ei järgi mitte Jumala käske, vaid inimeste käskimisi. Seega, inimesed on Jumala käske valesti tõlgendanud ja on hakanud nende pinnal õpetama omaenese käske! Ja selle tagajärjel ongi inimese süda Jumalast kaugemale jäänud ning inimene ei armasta Jumalat!

Mis siis selle vastu aitab? Vaid Jumala käskude pidev uurimine Pühakirjast!

Ent kas siis variserid ja kirjatundjad seda just ei harrastanudki? Jah, aga nad tegid seda ilma Kristuseta!

Meie kirjakohta teises salmis, mida mainisin UT-s kasutatavat, kõneldakse tarkade tarkuse kadumisest ja arukate arukuse peitmisest. Seda salmi kasutab apostel Paulus 1Kr 1:18j: „Jah, sõna ristist on narrus neile, kes hukuvad, aga meile, kes päästetakse, on see Jumala vägi, sest kirjutatud on: „Ma hävitan tarkade tarkuse ja teen olematuks mõistlike mõistuse.“

Kui Pühakirja lugeda – ja üldse mingit religiooni harrastada – ilma, et otsida sealt Kristust, ei suudeta teha Jumala tahtmist. Ja järelikult ei suudeta ka Jumalat armastada. Ent üksi Kristuse otsimisest on veel vähe. On ju kristlusele lähedasi religioone, milles Kristust austatakse, kuid ei tunnista seda ülitähtsat asjaolu, mis teeb Kristusest meie Päästja, nimelt risti!

Asjaolu, mida apostel Paulus nii ilusti esile toob, Kristuse ristisurm ja ülestõusmine, on määrav Jumala tahte tegemisel ja Tema armastamisel!

Kuid kas meie, teistid ja kristlased mõistame Kristuse risti tähendust õigesti ja kas ta on meile

Jumala vägi?

Praegune aeg kirikuaastas on olnud varem evangeelses traditsioonis nimetatud Kristuse kannatusajaks, kuid nüüd on seda hakatud jälle nimetama paastuajaks. Olles lugenud vanade eesti lauluraamatute laulutekste, mis on määratud kannatusajaks, olen aru saanud, et meie eelkäijad pidasid hoopis rohkem lugu Kristuse ristist kui meie kirikus täna. Sest kas pole paast justnimelt midagi inimliku õpetuse sarnast, mis on küll kauaaegse kirikliku traditsioonina oluline, kuid ei pruugi viia Jumala käskude täitmise ja Jumala armastamiseni?

Samuti ei pruugi seda teha Suurel Reedel korraldatav ristikäik, millest meie ajakirjanduses on viimasel ajal Tartu Jaani kirikuga seoses juttu olnud. See on ainult üks traditsiooniline üritus kogu kannatusaja jooksul, mis ei suuda asendada Kristuse ristist mõtlemist kogu kannatusaja vältel. Kui selle külge klammerduda, maksku, mis maksab, siis juhtuvadki inimeste vahel sellised asjad, et mõni inimene või kogudus tunneb end kõrvalejäetuna. Kas ei oleks lihtsam ristikäik üldse ära jätta, lugeda selle asemel kogudustes kasvõi iga päev Jeesuse kannatuslugu ja palvetada!

Püüan nüüd selle pikema arutluse kokku võtta.

Prohvet Jesaja tutvustab meile oma kirjakohas lõhet Looja ja loodu, Jumala ja inimese vahel. Halb on see, et see lõhe jääb alati püsima. Sest inimese patt ei lase Jumalal inimesele kätt ulatada. Hea on aga see, et Jumal on siiski andnud võimaluse selle lõhe ületamiseks. See on Jeesuse Kristuse rist! Otsigem seda ja kui oleme selle leidnud, siis ärgem kaotagem seda oma silme eest!

Aamen.